

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview met promovendus Amir Taha: De opstand van 1991 in Irak

Auteur: Eva Markx

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 44.1, 26-31.

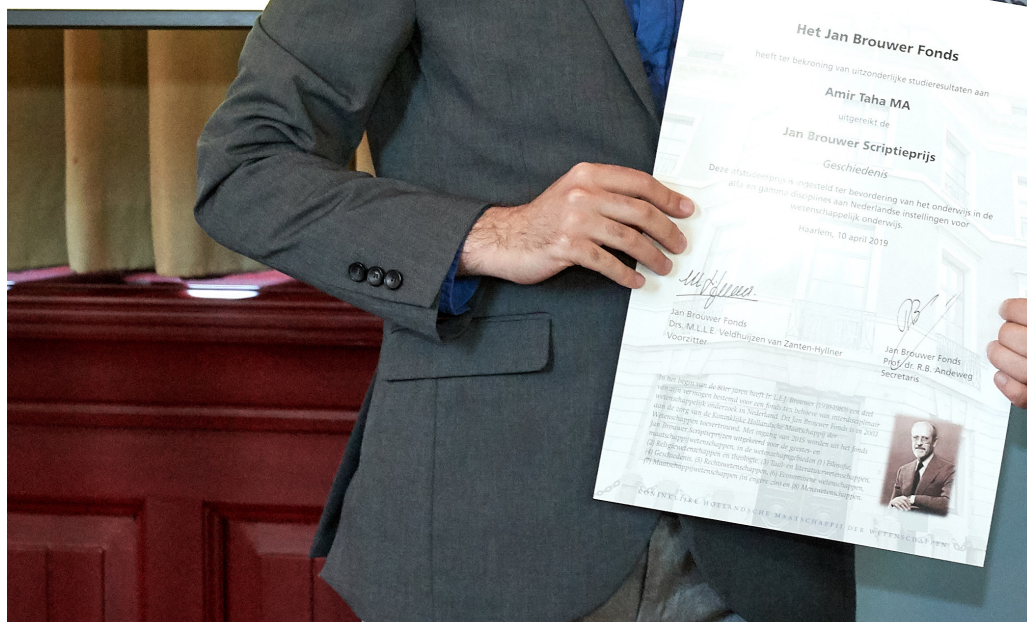
© 2022 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

icht

hafiyah.
aq revolted
in in 1991.

Bron: Hilde de Wolf

INTERVIEW MET PROMOVENDUS AMIR TAHA

DE OPSTAND VAN 1991 IN IRAK

Kort na de Eerste Golfoorlog (1990-1991) begonnen de Koerdische bevolking in het noorden en rebellen in het zuiden een gewelddadige opstand tegen de regering van Saddam Hoessein, die binnen ongeveer anderhalve maand werd neergeslagen. Promovendus Amir Taha doet onderzoek naar deze opstand in Irak aan de hand van interviews met mensen die de opstand zelf hebben meegemaakt en documenten uit de recent geopende (2010) archieven van de Baath-partij. Op deze manier combineert hij *bottom-up* en *top-down* perspectieven in zijn onderzoek.

Eva Markx

U vertelde dat u op dit moment bezig bent met veldwerk in Irak. Hoe is het om daar nu te zijn?

“Het is eigenlijk heel leuk, wel spannend ook. Ik ben nu vooral bezig met interviews afnemen. Mensen hier hebben natuurlijk hun eigen drukke levens, met familie, werk en dergelijke. Daarom moeten ze maar tijd voor je vrij willen maken en dat is soms niet wanneer het jou uitkomt. Zo komt het dat ik ook vaak in de avond moet werken, dan zijn mensen namelijk vaak beschikbaar. Het is een hele interessante ervaring. Door mensen te treffen in hun dagelijkse bezigheden leer je al enorm veel. Op die manier

leer je de diepere aspecten van Irak kennen. Soms deelt een taxichauffeur bijvoorbeeld een anekdote waar ik iets aan heb. Er zijn echter ook mensen die interviews weigeren. Zij zeggen dat ze het verleden te pijnlijk vinden, dat ze het al hebben afgesloten of slechte dingen hebben gedaan. Vooral mensen die bij de Baath-partij zaten willen niet met me praten. Iemand die ik daarvan probeerde te benaderen, begon bijna te bibberen bij het idee. Hij zei dat hij die hele periode dronken was geweest en zich er niks meer van herinnerde. Toen liep hij angstig van me weg. Wat ik merk is dat het verleden hier heel erg leeft. De tijd van Hoessein komt de hele tijd naar

**“HIJ ZEI DAT HIJ
DIE HELE PERIODE
DRONKEN WAS
GEWEEST EN ZICH
ER NIKS MEER
VAN HERINNERDE.
TOEN LIEP HIJ
ANGSTIG VAN ME
WEG”**

boven. Dat komt vooral omdat dat stukje geschiedenis nog niet helemaal is verwerkt en geïnstitutionaliseerd. Na 2003 was er de gewelddadige Amerikaanse bezetting en daardoor is er nooit de gelegenheid geweest deze geschiedenis een plek te geven. Dat begint pas de afgelopen twee à drie jaar op gang te komen. De opstand van 1991 was een soort kantelpunt in de Iraakse geschiedenis en dat is nooit echt onderzocht. Dat heeft volgens mij twee redenen. Ten eerste wilden de westerse media de hele opstand in de doofpot stoppen. Zij schaamden zich namelijk, omdat het Westen Hoessein altijd als de slechterik had afgeschilderd, maar hem tijdens de opstand uiteindelijk toch steunde, omdat men bang was voor een nieuw regime met onbekende leiders. Ten tweede was het in Irak zelf bijna verboden om over de opstand te spreken. Ik wil in mijn onderzoek het perspectief van de overheid, te vinden in de recent vrijgekomen Baath-archieven, en dat van de bevolking combineren om voor het eerst een holistische blik op deze opstand te kunnen krijgen.”

Waarom zijn de archieven van de Baath-partij pas recentelijk openbaar gemaakt?

“In 2003 heeft Amerika deze archieven meegenomen, gestolen zou je wel kunnen zeggen. Afgelopen jaar hebben ze die gedeeltelijk teruggegeven, maar nog niet toegankelijk gemaakt in Irak (ze waren vanaf 2010 wel al in Amerika in te zien). Een punt dat ik zou willen aankaarten is dat de afwezigheid van archieven in Irak veel problemen veroorzaakt. Na 2003 kwam er een systeem dat wanneer een familielid overleed, je compensatie kon vragen aan de overheid. Maar aangezien de archieven er niet waren, werd het heel moeilijk dit te bewijzen. Daarom worden mensen die veel over dit soort onderwerpen praten snel gezien als leugenaars die uit zijn op geld. Dat voorkomt dat er consensus ontstaat over wat er in het verleden is gebeurd

en dat zorgt weer voor sociale problemen. Ook zijn veel misdadigers niet vervolgd door het ontbreken van de archieven.”

Waarom hebben de VS die archieven destijds meegenomen?

“Ten eerste wilden ze de archieven meenemen om te onderzoeken of Saddam Hoessein nucleaire wapens had. Verder hadden de VS het idee dat Irak tijdens hun bezetting schoongeveegd moest worden. Ze wilden toen een nieuwe Iraakse maatschappij opbouwen, waarin het individualisme en de vrije markt centraal zouden staan. Bronnen van collectieve ideeën zoals het islamitische geloof en het communisme moesten weg. Als Irakezen minder toegang tot het verleden zouden hebben, zouden ze ook minder impulsen krijgen om dit soort ideeën te reproduceren. Maar zo’n archief is natuurlijk ook gewoon het recente verleden van een land. Je moet je

maar voorstellen dat als je iets van de afgelopen honderd jaar in Nederland wilt weten, je helemaal naar Amerika moet gaan: dat zou echt bizar zijn.”

U stelt dat deze opstand een kantelpunt is geweest in de Iraakse geschiedenis. Waarom ziet u dat zo?”

In mijn ogen is dat moment niet alleen een kantelpunt geweest voor Irak, maar voor de hele wereld. Dit was ook de tijd dat de Sovjet-Unie uiteen viel en de Koude Oorlog op zijn einde liep. Volgens mij laat dit zien dat Irak heel erg verbonden was met de Koude Oorlog. Het onderhield bijvoorbeeld warme banden met de DDR, Roemenië en de Sovjet-Unie zelf. Daarom had Irak het idee dat de Sovjet-Unie het land in 1989, tijdens de Eerste Golfoorlog, te hulp zou schieten in de strijd tegen de Amerikanen, maar dat gebeurde natuurlijk niet. Het verliezen van die oor-

**“NA 2003 WAS ER DE GEWELDDADIGE
AMERIKAANSE BEZETTING EN DAAR-
DOOR IS ER NOOIT DE GELEGENHEID
GEWEEST DEZE GESCHIEDENIS EEN PLEK
TE GEVEN”**

log was weer een belangrijke reden voor het uitbreken van de opstand in 1991. Los van de rest van de wereld was 1991 ook een zeker kantelpunt in Irak zelf. Dit was het moment dat de armoede groter werd dan ooit. In de jaren tachtig was er oorlog geweest met Iran. Dat was ook vreselijk geweest, maar er waren niet de monsterlijke overlevingsomstandigheden die na 1991 bijna normaal werden en grotendeels waren veroorzaakt door de Amerikaanse economische sancties. Verder kwamen er toen nieuwe netwerken van smokkelaars en organisaties als de maffia op. Die hadden daarvoor nauwelijks bestaan in Irak. Daarnaast werd het vervolgen van mensen willekeuriger. Iemand die ik interviewde zei dat de opstand het regime helemaal gek maakte en verwarde. In de jaren tachtig kon je bepaalde maatregelen treffen om te voorkomen dat je in het vizier van de geheime dienst zou komen. Na 1991 was dat niet meer zo en kon je op ieder moment, zonder enige logica, worden aangeklaagd. Overleven werd een hoofdbezigheid. Veel mensen stopten met school en gingen een praktisch beroep uitoefenen om maar het hoofd boven water te kunnen houden. Veel van deze aspecten uit de jaren negentig werken tot op de dag van vandaag door.”

Sommige historici, zoals UvA-docent Daniël Knecht, zijn van mening dat er geen onderzoek kan worden gedaan naar de afgelopen decennia, omdat het te recent is. Wat vindt u hiervan, aangezien u zelf een relatief recent onderwerp onderzoekt?

“Ik denk niet dat er een objectief moment is wanneer je kan zeggen dat iets geschiedenis wordt. Voor historici is het volgens mij belangrijk niet enkel oude episodes te bestuderen, maar ook zaken die nog niet gedocumenteerd en verwerkt zijn als geschiedenis te onderzoeken. Ik snap dat er een bepaalde distantie moet bestaan tussen de historicus en de geschiedenis om een zekere bias te voorkomen, maar daarvoor heb je de wetenschappelijke methode. Als die goed wordt toegepast, zou er geen probleem moeten zijn. Er valt wel wat voor te zeggen dat je duidelijker kantelpunten en gevolgen van bepaalde gebeurtenissen kunt zien als er meer tijd voorbij is, maar dat betekent niet dat mensen niet alvast kunnen kijken. Dan kan de generatie historici na jou van jouw werk profiteren en vervolgens misschien met een bredere blik kijken.”

